

Onderbetaling natuurbeheer drukt resultaat Eytemaheert

Natuurinclusief boeren, wat betekent dat onderaan de streep? Sinds 2020 volgt Wageningen University & Research het reilen en zeilen op Natuurboerderij Eytemaheert in het uiterste noorden van Drenthe. Door vergaande extensivering en het verbinden van landbouw met natuurbeheer wil Eytemaheert stapsgewijs de nutriëntenkringloop van het bedrijf verbeteren. Eind 2021 berichtten we al over [de onderzoekslijnen](#) en het [biomassamonitoringsplan](#). Nu, een jaar verder, besteden we in een reeks van zes nieuwsberichten aandacht aan de voortgang van Eytemaheert. We trappen de serie af met het thema Economie; hoe staat Eytemaheert ervoor en wat zijn de plannen voor de korte termijn?

Natuurboerderij Eytemaheert is een dynamisch bedrijf dat vanaf de start in 2015 volop in

beweging is. Ondanks alle veranderingen, draait het bedrijf elk jaar stabiel. We brengen in kaart of dat zich ook vertaalt in een gezond economisch plaatje.

Door de bedrijfsleider is een indicatie van de verwachte resultaten over 2022 aangeleverd. Deze vergelijken we met de [gemiddelde bedrijfsuitkomsten van een groep gangbare melkveehouders in het Binternet land- en tuinbouw van Wageningen Economic Research](#), in de grootteklasse tussen 250-500.000 euro Standaard-opbrengst (SO) over het boekjaar 2020.

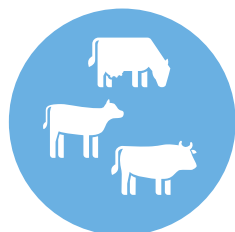
De bedrijfsopzet

Natuurboerderij Eytemaheert heeft een milieuvergunning voor 150 koeien en 100 stuks jongvee in Leutingewolde dicht bij het Natura-2000 'Leekstermeergebied'. Een ruime vergunning die echter op dit moment nog niet volledig wordt gebruikt. In 2022 telt het bedrijf circa 170 stuks rundvee van het ras Groninger Blaarkop, waarvan 75 melkkoeien en verder onder andere 28 stieren (waarvan 2 voor de opfok). Met dit aantal wordt wel de huidige stalcapaciteit benut. De benodigde fosfaatrechten zijn aangekocht.

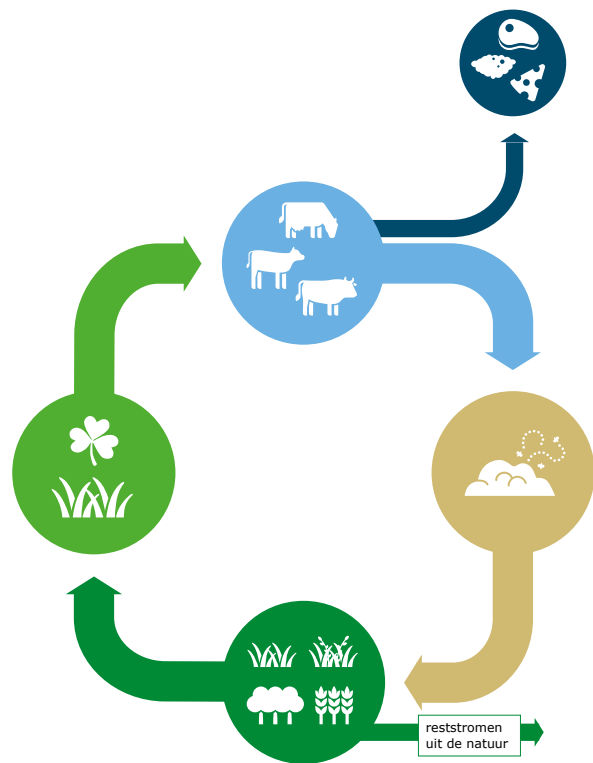
De productie van rond 280.000 kg wordt vanaf 2022 geleverd aan Kaaslust, een biologische kaasproducent die voor de melk 2 cent meer betaalt dan de prijs voor biologische melk (in de indicatieve begroting voor 2022 is voorzichtigheidshalve en voor een betere vergelijkbaarheid met de referentie, gerekend met 58 eurocent, terwijl de prijs momenteel al wel hoger is). Tot voor kort regelde Eyemaheert zelf de kaasafzet via korte ketens, maar dat bleek toch te bewerkelijk. Naast de melkproductie is er vleesproductie van de eigen aanwas die wél in eigen beheer wordt afgezet. Een regionale slager slacht de dieren tegen een betaling (ondergebracht bij de post werk door derden in tabel 2). De verwachting – op basis van de ontwikkeling van de melkproductie bij de oudste dieren – is dat de productie volgend jaar nog zal groeien.

De koeien krijgen 100% gras gevoerd. De enige voerkosten zijn de kosten voor het maken van de grasbrok door de grasdrogerij in Oldambt. Er is ruim 50 hectare eigen grond aanwezig en daarnaast pacht Eytemaheert veel grond. Ruim 35 hectare van de huiskavel bestaat uit geliberaliseerde pacht van 6 jaar met een gemiddelde pachtprijs van rond € 832 per hectare en op ruim 8 hectare lopen verschillende mondelinge overeenkomsten. De natuurboerderij pacht 160 ha van vereniging Natuurmonumenten en verrekent de pachtprijs met de GLB-subsidie. Deze grond is voornamelijk voor de nutriëntenwinning en productie van bodemverbeteraar (20 ha strovervanger en 40 ha voor compost, de productie van de overige 100 ha verkoopt de loonwerker in de omgeving). Van Staatsbosbeheer pacht Eytemaheert 16 hectare kruiden- en faunarijk grasland (met code N12.02) voor € 250 per hectare, waarbij er geen GLB-betalingsrechten zijn voor deze grond. Al met al zit Natuurboerderij Eytemaheert ruim in de grond. Van de in totaal bijna 270 hectare benut het bedrijf in 2022 circa 50 hectare daadwerkelijk voor de voederwinning. Ruim 40 hectare wordt de komende jaren voor akkerbouw (28 ha) en fruitteelt (12 ha) benut. Bijna 60% van het bedrijf is geclassificeerd als veengrond (betreft vooral gepachte natuurground), de rest bestaat uit een combinatie van zand-, leem- en zavelgronden.

Tabel 1. Overzicht grond en vee van Natuurboerderij Eytemaheert in 2022

Grond gebruiksvorm	Oppervlakte in hectare	Pachtprijs
Eigendom	50,5	
Geliberaliseerde pacht	35	832
Mondelinge pachtafspraken	8,3	p.m.
Pacht natuurground NM	160	Verrekend met GLB
Pacht natuurground SBB	16	250
Totaal grond	269,8	
Vee	Aantal stuks aan het eind van 2022	
Melkkoeien	75	
- waarvan vaarzen	33	
Pinken	40	
Kalveren (vrouwelijk)	23	
Stieren tot 2 jaar	28 (10 voor verkoop in 2022)	
Fokstieren	2	
Totaal	168	

Figuur 1. Kringloop Natuurboerderij Eytemaheert

Technische resultaten

Eytemaheert verwacht dat in 2022 de Groninger Blaarkoppen gemiddeld circa 4.500 kg melk per koe produceren, waarvan 500 kg voor de kalver opfok is. Oudere koeien produceren het meest, vanaf hun 4e lactatie produceren de koeien nu gemiddeld 6.100 kg melk. Omdat de melkveestapel van Natuurboerderij Eytemaheert relatief jong is, valt een verdere toename van de melkproductie per koe te verwachten bij voortzetting van het huidige fokprogramma. Voor het dagelijkse beheer heeft Eytemaheert personeel in dienst, omgerekend 1,6 arbeidskrachten. Het melken zelf is volledig geautomatiseerd (Lely A3 gereviseerde robot).

Extreem laag stikstofoverschot

De extensieve bedrijfsvoering resulteert in een extreem laag stikstofoverschot. Er is geen enkele aanvoer van N via (kunst)mest of (kracht)voer terwijl er wel melk en vlees worden afgevoerd. Het natuurbeheer draagt op Natuurboerdrij Eytemaheert bij aan de landbouwproductie door de benutting van mineralen uit strooisel en compost en omgekeerd maakt de productie van melk en vlees verschraving (afvoer van overtollig stikstof) van het omliggende natuurgebied mogelijk. Hoe extensief het bedrijf is, blijkt uit een vergelijking met gangbare en biologische melkveebedrijven. Wanneer de hectares voor uitsluitend de nutriëntenwinning (de natuurterreinen van

NM en SBB) worden meegeteld, bedraagt de productie nog geen 2.500 kg/ha. Dit is zeer laag in vergelijking met het gangbare melkveebedrijf in de grootteklasse van 250-500.000 SO met gemiddeld 15.700 kg melk/ha en ook in vergelijking met biologische melkveehouders die gemiddeld 7.600 kg melk/ha produceren. In een volgend nieuwsbericht gaan we meer in detail in op de nutriëntenkringloop.

Economische resultaten

De hamvraag bij extensieve landbouwsystemen zoals die van Natuurboerderij Eytemaheert is steevast of dit economisch wel rendabel is. De totale omzet van Natuurboerderij Eytemaheert in 2022 bedraagt een krappe €275.000. De verkoop van melk en vlees is goed voor 77% van de omzet, de GLB-premie draagt ruim 6% bij de beloningen voor het natuurbeheer met elkaar 13%. Ter vergelijking: een gemiddeld gangbaar melkveebedrijf met 88 melkkoeien op 50 ha grond heeft in 2020 een omzet die €63.000 hoger ligt, waarbij 88% van de omzet afkomstig is uit melk en vlees en vrijwel niets uit natuurbeheer. Aan de kostenkant gaan er bij Eytemaheert ruim €270.000 aan totaal betaalde kosten en afschrijvingen af, terwijl het gangbare melkveebedrijf in 2020 ongeveer €39.000 hogere kosten heeft. In 2022 blijft het resultaat van Natuurboerderij Eytemaheert bijna €25.000 achter bij die van een gangbare melkveehouderij in dezelfde omzetklasse.

Tabel 2. Opbrengsten en betaalde kosten en afschrijvingen voor Natuurboerderij Eytemaheert (indicatieve verwachting over 2022 in euro's) en gangbare melkveehouders in de grootteklasse tussen 250-500.000 euro over 2020 in de steekproef van Wageningen Economic Research. De overige opbrengsten bij Eytemaheert bestaan uit een aantal vormen van Natuurbeheer.

	Eytemaheert indicatie 2022	Gangbaar melkveehouderij 250-500.000 SO in 2020
Opbrengsten	274.700	337.900
Melk	162.400	280.800
Omzet en aanwas	42.000	16.100
GLB	38.800	18.773
Overige opbrengsten		22.227
Natuurbeheer pakketvergoeding	17.500	
Natuurbeheer commissie	6.000	
Natuurbeheer ganzenschade	12.000	
Betaalde kosten en afschrijving	270.100	308.800
Dierlijke en plantaardige activa	5.000	133.400
Energie	7.000	6.800
Immateriële activa	9.000	1.400
Betaalde pacht	57.300	13.200
Afschrijving gebouwen	0	22.900
Afschrijving machines en installaties	46.000	25.500
Brandstoffen	8.000	7.700
Onderhoud	4.000	26.400
Betaalde arbeid	42.000	3.000
Werk door derden	32.800	22.600
Financieringslasten	44.000	19.800
Algemene kosten	15.000	19.500
Inkomen uit normale bedrijfsvoering	4.600	29.100
Buitengewone baten en lasten		600
Inkomen uit bedrijf	4.600	29.700
Aantal onbetaalde AJE	1,2	1,64
Inkomen uit bedrijf per onbetaalde AJE	4.600	19.200

Analyse van de economische resultaten

In vergelijking met het gangbare melkveebedrijf met 88 melkkoeien zien we bij de Eytemaheert aan de kostenkant een aantal opmerkelijke verschillen:

- Kosten voor veevoer, meststoffen, zaaizaad, gewasbescherming en mestafzet bedragen voor het gangbare melkveebedrijf in 2020 ruim €100.000, terwijl dat voor Eytemaheert slechts €5.000 is. Daarbij dient rekening gehouden te worden met het feit dat de kalveren op de Eytemaheert eigen koemelk (500 kg per kalf) krijgen in plaats van kunstmelk en deze kosten dus tot uiting komen in een lagere melkopbrengst.
- Kosten voor materiële activa (grond, gebouwen en machines en werktuigen) zijn voor Eytemaheert in 2022 €119.000. Dat is fors hoger dan voor het gangbare melkveebedrijf waar deze kosten in 2020

ongeveer €102.000 zijn. Het verschil wordt onder andere veroorzaakt door de grotere hoeveelheid grond - ook zonder natuurgronden beschikt Eytemaheert over een flink areaal - waardoor het totaal aan betaalde pacht ruim €61.000 bedraagt tegenover ruim €13.000 voor het gangbare bedrijf. De pacht voor de stallen (€24.000) is hierbij inbegrepen. Het gangbare melkveebedrijf met 88 koeien heeft de gebouwen in eigendom en schrijft daar in 2020 bijna €23.000 op af. Natuurboerderij Eytemaheert heeft een relatief jong werktuigenpark waarop in 2022 €46.000 is afgeschreven, ruim €20.000 meer dan het gangbare bedrijf in 2020. Daar staat tegenover dat de onderhoudskosten ruim €20.000 lager liggen.

- Natuurboerderij Eytemaheert heeft verder hogere kosten voor betaalde arbeid en werk door derden (vooral vanwege de slager) en hogere financieringslasten (zie tabel 2). Vanuit strategisch oogpunt valt op dat tegenover de kosten die met het natuurbeheer gemoeid zijn nog onvoldoende opbrengsten staan. Op de gepachte grond van Natuurmonumenten wordt al het werk door de loonwerker gedaan waarbij Eytemaheert in een rol van adviserende tussenpersoon commissie rekt over het bedrag dat de loonwerker ontvangt. Voor de pachtgrond van Staatsbosbeheer betaalt Eytemaheert een pachtprijs van €250/ha en daar komen de kosten voor het beheer nog bij. De kostprijs voor de voorgeschreven werkzaamheden volgens de standaardkostprijzen systematiek van Bij12 is voor het pakket N12.02 in 2022 €337,05 per hectare (bij een pakketvergoeding voor de terreinbeheerder van €260,81). Om deze grond rendabel te maken moet de toegevoegde waarde van het voer dus hoger zijn dan €587/ ha. De bedrijfsleider geeft aan dat dit doel niet wordt gehaald.

Conclusies

Natuurboerderij Eytemaheert realiseert naar verwachting in 2022 een resultaat van minder dan €5.000 en dat is fors lager dan het gangbare melkveebedrijf in de grootteklasse van 250-500.000 SO in 2020. Eytemaheert heeft in 2022 twee belangrijke productietakken, melkveehouderij

en natuurbeheer. De melkveehouderijtak is nog in ontwikkeling waarbij de melkproductie per koe naar verwachting zal toenemen naarmate de gemiddelde leeftijd van de melkkoeien (nu circa 3 jaar) omhooggaat. Een stijging van de melkproductie per koe met circa 600 kg zou het resultaat van Eytemaheert in de buurt brengen van het gangbare melkveebedrijf in de grootteklasse van 250-500.000 SO. Een hogere opbrengstprijs voor de melk maakt een deel van het gat dat ontstaat door de lagere productie per hectare goed, lagere voerkosten verklaren ook een deel. Er liggen nog mogelijkheden om de vleistak verder uit te breiden, de huidige beperkte stalruimte is daarbij echter een knelpunt.

De rol van het natuurbeheer is nog niet scherp en het bedrijf heeft ook gronden in beheer die nog in een overgangsfase zijn naar een bestemming als bouwland of tuinland (en dus nu niet productief). De natuurbeheertak levert momenteel 13% van de omzet. De kosten in termen van arbeid voor het beheer en pacht zijn echter ook aanzienlijk. De achilleshiel voor dit extensieve bedrijf met natuurbeheer is een structurele onderbetaling vanuit de markt voor het natuurbeheer.

Raymond Schrijver (onderzoeker economie regionale ontwikkeling en ruimtegebruik, Wageningen Environmental Research) en Paul Galama (onderzoeker bedrijfssystemen melkveehouderij, Wageningen Livestock Research). Redactie: Els van Westrienen (WhatEls).

